Jüdische Pester Zeitung.

יידישע פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דריימאל יאהרענטלך
מאנטאג, מיטוואך אונד פרייטאג.
אונד קאסטעט
פיר עסטערייך-אונגארן
גאנצעריין 10 גולדן — קר. ע. וו.
האלבעריין 5 גולדן — קר. ע. וו.
פיערטעליריג 2 גולדן 50 קר. ע. וו.
פירס אויסלאנד
גאנצעריין 11 גולדן — קר. ע. וו.
האלבעריין 5 גולדן 50 קר. ע. וו.
פיערטעליריג 2 גולדן 50 קר. ע. וו.

אויף דיעזער צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומעריירען
אונד דער פרענומעראציאנס-פרייז
בעגינט מיט דעם עפסאנג דעס
ערשטען בלאטעס.
דיא רעדאקציאן בעפינדעט
זיך אין
פעסט
וואיצנער בולוואר נומ. 29
יואדען מאן אויך דיא פרענומעראציאנס-
אנס-נעלדער צו יעדען בעליעבען.

Nr. 107. צוויאלפטער יאהרגאנג פעסט, מאנטאג ה תשרי ה.תרמ"א. Pest, den 13. September 1880.

ווידער איינע פריידליכע וועגדונג!

מאנטעגנעראָ ווילל זיך שאן מיט דער בעזיטצ-נאהמע פאן דולצינגא אללין איך בעגנגען לאס-סען — אונד דעם סולטאן ווייד עס נין איך געלינ-גען דען ארט דולצינגא איך איינע פריידליכע ווייזע אן מאנטענגראָ אבצוטרעטען! — זא ליעבט דיא גיעסטע גאסטפרייז. — זאמט ווערד דער לאנגווי-ריגע שטרייט צוישען מאנטענגראָ אונד דער טור-קיא צו עגדע.

איינע לאנדאנער דעפעשע פאם 11-טען סעפ-טעמבער בראכטע נעמליך פאלגענדע מעלדונג: דיא ענגליש רעגיערונג עדהעלט דיא אמטליכע מיטטהיילונג, דאס דער רעגיערונגרע פירסט פאן מאנטענגראָ ערקלערטע, דאס ער זיך שאן מיט דולצינגא אללין, אהנע דיא דאצווישענען ארט-שאפטען דינאש אונד גרודזא בעגנגע, ווענן אידם נור דיא טורקיא דיעזעס דולצינגא איך איינע פריד-ליכע ווייזע אהנע ערעגע בלוט-פערגיעסען אובער-געבען. — אם 11-טען סעפטעמבער האבען זיך נין איך דיא רעגיאליצאנגערען אלבאנעזען פאן דול-צינגא צוריקגעצאגען אונד דיעזע שטאדט פערלאסען, וואיך דיא רעגעל-רעכטען טורקישען סאלדאטען אין בעסטער ארדנונג אין דולצינגא אינ-געצאגען זינד אונד דיעזע שטאדט בעזעצטען.— שפעטער וואללטען דיא רעגיאליצאנגערען אלבא-נעזען ווידער נאך דולצינגא קאממען, אים דיא אב-טרעטונג דיעזעס ארטעס אן מאנטענגראָ דענאך צו פערהינדערן. דיא פאדרדנגנגען רעגיאליצאנג-דען אלבאנעזען וואידען אבער פאן דען טורקישען סאלדאטען אין דולצינגא צוריקגעוויעזען, עס קאם זאגאר צו איינעם געפעכטע צווישען דען טורקישען סאלדאטען אונד דען רעגיאליצאנגערען אלבאנעזען, וואבייא פיעלע אלבאנעזען פערוואונדעט וואירדען.

ווענן נון דיא טורקישען סאלדאטען דען ווי-טערען אנדראנג דער רעגיאליצאנגערען אלבאנעזען נאך דולצינגא פערהינדערן, זא ווערדען זיא איך ליעב דיעזען ארט אן מאנטענגראָ איבערגעבען לאנגען, וואמיט דיא טורקיש-מאנטענגרינישע אנ-גלעגענהייט פאלליג געאנדענט ווערד — אונד דיא טורקיא העטטע נין נור נאך דיא שטרייט-אנגלעגענהייט מיט גריעכענלאנד אין אדדנונג צו ברינגען. —

פיר דען איינגבליק שיינט אללא דיא גאנצע אריענטאלישע אנגלעגענהייט פאן איהרעם געפערלי-ליכען בארלטער עטוואס פערלאדען צו דאבען. — אללין איינער טייזונג דארף מאן זיך טראסטדעם נוכט הינגעבען. ערסטענס איזט דיא פראגע, אב דיא רעגיאליצאנגערען אונד וולדען אלבאנעזען בייא דער איבערגאבע פאן דולצינגא אן מאנטענגראָ נוכט גיעדרונגען פערהיינדערט פאן דריטען דען. — צווייטענס איזט דיא אבזיכט מאנטענגראָס געווים נור, פאר לייגן אין דולצינגא פעסטען פים צו פאסטען, אים דאנן אויך נאך ענגען אדשטאנד דיא האנד אויסצושטרעקען, אויך ווערלבע עס אים אינגבלליקע צו פערבינדען ערקלערטע. הינצו האט דער פירסט פאן מאנטענגראָ געווים פאן יוסלאנד דען ראטה ערהאלטען. איזט אבער דיא מאנטע-גרינישע אנגלעגענהייט איך ווידלך עגדגילטיג גלאוב. דאנן טרייט אַ, וואָ גזאגט, דיא גריעכי-שע פראגע הערען, דער גענעראלבער דער טולטאן זיך נאך הארטנעקיגער צייגט. אלס דעם דער מאנ-טענגרינישען אנגלעגענהייט גענעראלבער דער פאלל ווער, פאן דא אויס זוכר אלזא גיין געפאר-דען אים אנזוגע, אונד ווענן אלל דיעס שאן אובער-

וואונדען ווערד, דאנן הייפען זיך דיא שווערגיקייטען אונד פערווירונגען ערסט רעכט. דיא גראסמעכטע בעסטערונג נעמליך דארין, דאס דיא טורקיא, וויא דיעס שאן איך דעם בערלינער קאנגרעסס פעסטגעשטעללט וואירדע, איך איהרעם גאנצען גערעכטע איינע פערבעסערונג דער אינגערן פער-וואלטונג איינפיהרע, אונד דאס איזט עבען דער פונקט, אן וועלכעם דיא טורקיא שטערבען מוס לאנג. בין עטצט האנדעלטע עס זיך בלאס דארום, איינגע גערעכטע-טהיילע אבצוטרעטען, נון וויירד אבער געפאהרדעט, דאסס דאס גאנזאמטע גערעכטע דעם טורקישען רייכעס איינע הירבנרייפענדע אונ-גישטאלטונג ערפאהרע. ווענן מאן עמפאנדעס אי-נינע גלערער אבריינס. דאנן לאנן דער קראנקע אונד גשוועכטע קאפער קיינע ווייטערען שנעטע איינהאלטען, מיט איינעם ווארטע: דיא ווייטיגע אינגלייטשע לאגע גלייכט דעם עבען אינגעטרעטע-נען הערבסט-וועטטער. עס שיינען וואהל איינע פרידענס-שטראהלען, אללין עס דייפט אלס-באלד אין הינגלעם גייאלל אונד אין דענען פאל-גען. דיא פרידענס-אנגע ווירד דאנן פאם פרעגע-גייאלל פערהינדערט ווערדען!

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

(ד"ר פאלק איבער דיא אנטי-סעמיטישע אגיטאציאן.) דער רעדאקטער דעם „פעסטער ללאד", הערר ד"ר פאלק, וואר זיין מעדרעסען וואכען איינעם ווייטערען פאדרדנגנגען דער אינגערן אנגלעגענהייטען דער אינגערן אנגלעגענהייטען דער אינגערן אנגלעגענהייט

יאזעף פלישער, צו גראבע געטראגען. דערזעלבע האטטע גראָבע פערדינסטע אים דיא שאדט.— נעבסט דעם ראבבינער, האט דאהער איך דער אָרטס-גייסטליכע אבער דען פערשטאָרבענען איינע ערגרייפענדע ליבענס-רעדע געהאלטען. (דאס ערגאנ-גערט אונס פאסט אן דאס גלאָקען-געלייטע ביא דער איינזייהונג איינער סינאגאָגע אין נאָם-קיקינ-דא. פיעללייכט האטטע דער גייסטליכע אין דער טחאט מעהר אורזאכע צו איינער בעלאָבענדען לייבענס-רעדע אבער דען פערשטאָרבענען, אלס עטוואָ דער ראבבינער צו איינעם ערגרייפענדען „הספד"!)

* (איינער, דער זיך זעלבסט בעזוואוכערט.) אם 2-טען דיעזעס פאנד היער אינע גערינסטס-פערהאנדלונג געגען איינען וועכסעלפעלשער שטאטט, דער צו דיעזעם פער-ברעכען דעסהאלב געטרעבען וואָרדע, דא ער זיך זעלבסט בעזוואוכערט האטטע, דער פאלל איזט פאָלגענדער: איין געוויססער אדאָלף ליבטמאנ אים טחאט (סאבאלטשער קאָמיטאט), דער דער וואהנט אונד פאטער איינעם קינדעס איזט, וואר דער פערמשטעלער ביא דען וואבער-געשעפטען דעם הוד טעלטש אים אלט-אָפען אונד דעם איזזע-באהנ-בעאמטען סימאן נאטטפערד. טעלטש אונד נאטטפערד איבערגאבען געמעלד געוויססע סיממען אן ליבטמאנ, דער דאס געלד נעמען וועכסעל אן אונבעמיטטעלטע ליטע פערלערה. ליבטמאנ מיס-טע נאטרלך דיא וועכסעל אן טעלטש אונד נאטט-פערד אבליפערן אונד דיא איינקאססירונג דער וואבער-צינזען זאממט דעם דארלעהען בעזאָרגען. וואָזיר ער איינע בעשטממטע „פראָזוואן" בעצאָנ. דאס געלד וואָרדע אין זעהר קלייגען בעטרעגען, פאָן 10 בזו 20 גולדען, אן דיא ארטען דער ליטע געגעבען אונד צוואר נעגען וואבער-צינזען פאָן 120 בזו 160 פערצענט. פאָר קורצעס מאכטען דיא הערדען טעלטש אונד נאטטפערד עראָד דיא בעמערקונג, דאס צאהלרייכע וועכסעל, דיא זיא פאָן ליבטמאנ ער-העלטען, געפעלשט זונד. ליבטמאנ האט אלזא איינע סיממע דעם אדם אנפערטרוטען געלדעם נאך נכט פערלעהען, זאנדערן פיר זיך בעהאלטען, אונד טישטע הערבעי זייגע אפטראנ-נעבער, אנדעם ער אדהנען „געפעלשטע וועכסעל" נאב, דיעזע ערשטאטעטען נעגען ליבטמאנ וועגען געלד-פערענטוואָרטונג אונד וועכסעל-פעלשונג. דיא אנ-ציג, אין פאָלגע דעססען דערזעלבע פערדאפטעט וואָרדע. ביא דער שטאטטגרהאבטען גערינסט-פערהאנדלונג נאב ליבטמאנ צו זייגער פערטהי-דיגונג פאָלגענדעס צו פראָטאָקאָלל: אים יולי 1878 האטטע איך דאס אינגלוב. 98 גולדען צו פערלערען. דיא איך פיר הערדען טעלטש פאָן דען שולדנערן אינקאססירט האטטע. דאס דריפטע איך הערדען טעלטש נאטרלך נכט ואנען. איך פעלשטע אלזא וועכסעל אונד ואנטע. דאס דיא שולדנער עטעטע נכט בעצאהלען קאָנגען, זאָנדערן אים פערלעגענ-דענ (פראָלאָנגאציאָן) אדהער וועכסעל בזטטען, עס איזט נאטרלך. דאס איך נון גענאהטיגט וואר דיא רעזענגראפטען וואבער-צינזען פיר דיא ער-ווערטנטע סיממע אום מיינער טאשע צו צאהלען. צום אונגלוקע ערקראנקטע מיינע פרוא. אך מוסטע אללעס אויפביעטען, אום זעלבע צו רעטטען. לידער שטארב זיא טראָטצדעם, נאכדעם אדהער קראנקהייט נור מיינע גאלד-פערלענגענהייטען פערמעהרטע. אין לעטצטער צייט איזט איך מיין פאטער גענצליך פערארמט. דען איך אונטערשטטצען מיסטע. אללדיעס נאטהנטע מיך צו וויטערען פערבעבען. איך נאהם דיא גאלדער פאָן טעלטש אונד נאטטפערד בעהעלט דיעזעלבען פיר מיך. וועהרענד איך איהנען געפעלשטע וועכסעל אבערגאב. אללין דיא זאכע מוסטע ענדלך דאך הערוסקאָממען. דא איך נכט מעהר אים שטאנדע וואר. דיא וואבער-צינזען צו ענטרינגען. וויא וואר דיעס איך מאגלך? איינע סיממע פאָן 300 גולדען מוסטע יא נאך דער צינזזע-בערעכנונג דער אבען ערווערטנטען הערדען וועה-רענד פינף אונד אין פינפטעל אהדרע צו איינעם בעטראגע פאָן 1872 גולדען הערגיאבגען: זאלבע צינזען לאָנגטע איך וואהל דאך נכט אויפטרייבען, איך מוסטע דאהער וועכסעל-פעלשער ווערדען, ווייל איך מיך זעלבסט „בעזוואוכערט האטטע"! — דיא בידען אנקלעגער, טעלטש אונד נאטטפערד, נאכדען צו. דאס ליבטמאנ מיט זייגער בערעכנונג דער האהען וואבער-צינזען נכטסם אבערטרייבען האט. דער אנגעקלאגטע ערהעלט טראָטצדעם איינע 2-יעהריגע קערקער-שטראָפע צוגעארטהיילט.

געשעפטסבעריכט.

פעסטער פרייזע.

אין וויינצען וואר וועגען אינזעיר האנדען פייערטאגע נור איין שוואכעס געשעפט.

קאָרן 9.75 גולד.

גערסטע פיטטער- 5.75—6.25 גולד. מארצ-פאאטע 7.25—8.75 גולד.

קוקורוזן 7.60—7.90 גולד. —

האפער 5.25—5.60 גולד.

רעפס 11½—12 גולדען.

מעהל-פרייזע (פער 100 קילאָגראמס אומטט זאק, פייא אב פעסטס 3) נו׳ 0: 21 גולד. 80 קר׳, נו׳ 1: 20 גול. 20 קר׳, נו׳ 2: 19 גול. 60 קר׳, נו׳ 3: 19 גול. 20 קר׳ נו׳ 4: 18 גול. 80 קר׳, נו׳ 5: 18 גול. 20 קר׳, נו׳ 6: 17 גול׳ 80 קר׳, נו׳ 7: 17 גולד. — קר׳, נו׳ 8: 15 גול. 60 קר׳, נו׳ 8½ 13 גולד. — קר׳, פייגע קלייגע 4 גול. 20 קר׳, גראָבע קלייע 3 גולד. 90 קר.

הילזענפרוכטע: עיכסען אונגאריישע 15—16 גול. לינזען 10—13 גול. יאדע הירזע — גול. הירזע בריין —. — גולד. נראָסע ווייסע באָהנען 10½—11 גול. צווינגעל 9.50 — 10 גולד. לינזאמען 12½—13 גולדען. האנזאמען 8—8.50 גול. מאָהאר —7. גולד. קומעל 25½ — 26 גול. ווייקען 6½ גול.— מאָהן נייזע 23 - 26 גול. בלוטע 29 — 30 גול. (אללעס פער 100 קילאָ.)

ערד-עפעל (נייע) פער 100 מולאָגאס 2.10—2,30 גולדען.

אזוועס שקענמוס (לעקוואר) נייע באנאסער 10.50—13 גולדען.

האָנינג: נעלייזערטער. נעלבער 34 גולד.

וואכס ראָזענזייר 127 גולדען. בעסערע נאטונג 132 — 133 גולד.

וויינשטיין 58—63 גול. יע נאך קוואלישעס.

קנאָפערן אונגאריישע 19—20 גול.

פאסריקא 55—65 גול.

ריבאל דאָסעלס-ראָסטיגרישעס 35—35.50 גולד. פער 100 קילאָגראמס.

רעס-קוכען 5,50 גול.

פעטרעל אזאום 19.25 גולד.

הייטע, ווייס נאָסיגען: פער 100 ק׳ אונגאריישע קוה-הייט 108—112 גול. אָסטענריישע פראָקענע 110—114 גול.

וויינגער פרייזע.

שפרייסוס —.33—33.25 גול. צו 10000 ליטער פערצענס.

ריבאל 34.25 — 34.50 גולד. פער 100 קילאָ.

וויינצען, פעקרוסס וואָרדען 40000 מעטער-צטר׳, פייטע: באנאטער-וויינען 76—78-קילאָ 11.30—11.45 גול. פער מעטערצטר. —

קאָרן, אונגאריישע 67—71-קילאָגראמס 9.90 — 10.10 גולד׳ פער מעטער-צטר.

גערסטע עסטערייכישע 63—65,-קילאָ 7.75 — 9.25 גולדען.

האפער אונגאריישער 6.65 — 6.85 גולדען פער מעטער-צענטער.

רעפס באנאטער 12.75—13.45 גולד. קאָהל 13 — 13.50 גולדען.

קאָרן-מעהל, נו׳ 1: —.17—.18 גולד., נו׳ 2: —.15—.16 גולדען פער מעטער-צטר.

וויינצען-מעהל נו׳ 0: 20.75—21.75 גולד׳ נו׳ 1: 19.75—20.75 גולד., נו׳ 2: 18.25—19.25 נו׳ 3: 17.25 —18.25 גולדען, אללעס פער מעטער צטר.

הילזענפרוכטע: לינזען 20—25 גולדען ערבסען 10—14 גול. באָהנען 12 — 13 גולד. הירזען 8 — 9. גולד׳ (אללעס פער 100 קילאָ.) —

וויינער שלאכט-פיעהמארקט. דער אויפ-טריעב אויף דעם וויינער שלאכט-פיעהמארקט אם 6-טען ד. מ. בעטרוג 2403 שטיק, דאָגען וואָרען: 1185 אונגאריישע, 916 אָאלנישע אונד 302 דייטשע. דיא פייטע שעללעטען זיך פער 100 ק׳: אונגאריישע מאסט-אכסען 55—60½ גולד אָאלנישע 55—59½ גולד. דייטשע 56—60 גולדען.

לאָסטע-ציעהונג פאָם 4-טען סעפטעמבער 1880.

אָפען	63	79	9	57	2
לינץ	7	15	42	43	18
טריעסט	61	80	88	47	52

ציעהונג פאָם 7. סעפטעמבער.

הערמאנשטאדט:	5	30	19	10	40
לעמבערג:	24	36	87	85	58
פראג:	68	2	58	78	62

פעראנטוואָרטלינער רעדאקטער: מאָר בר״ ריז.

פרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

פרוכטע וויינצען	פער מעטער-צטר.	קילאָגראמס פער 100 קילאָגראמס
נאָרדאונגאריש׳ נייער	—	—.—.—.—
„	75	10.50—10.60
„	76	10.70—10.80
„	77	10.85—10.90
„	78	11.—11.10
„	79	11.10—11.20
„	80	11.20—11.25
שוויס	—	—.—.—.—
„	75	10.30—10.40
„	76	10.50—10.60
„	77	10.65—10.70
„	78	10.70—10.80
„	79	10.90—11.—
„	80	11.—11.05
פעסטער באָדען	—	—.—.—.—
„	75	10.50—10.60
„	76	10.70—10.80
„	77	10.85—10.90
„	78	11.—11.10
„	79	11.10—11.20
„	80	11.20—11.35
וויינגעבירגער	75	10.45—10.55
„	76	10.65—10.75
„	77	10.75—10.85
„	78	10.85—10.95
„	79	11.05—11.15
„	80	11.15—11.20

פרוכטע		פער מעטער-צטר.	פער 100 קילאָגראמס
קאָרן		72	9.40—9.20
נידעסע פאלץ		62	—.—.—.—
נידעסע פיטטער		62	6.—6.20
האפער		40	5.90—5.70
וויינען באאטער		75	7.85—7.80
אדרעטער		73	7.75—7.70
בוריע			—.—.—.—
וויינען	פער אקאָבער		10.35
		„	—.—
		„	10.55
		„	5.68
		„	—.—
		„	5.90
		„	—.—
		„	—.—
באללען-מעהל			ק׳ מל׳
נומפער		0	21 80
„		1	20 20
„		2	19 60
„		3	19 20
„		4	18 80
„		5	18 20
„		6	17 80
„		7	17.—
„		8	15 60
„		8½	13 —
שפייזען: אלטע מעטרארו פיטטערקע			32 50
„ נייע „			34 50

קורז-טאבעללע פאָם 7. סעפטעמבער.

געלדסאָרטען	קו׳	מל׳
וולגער-דוקאטען	—	100
דוקאטען	5	60
דעטשע-ריישס-אנגאריישע 8 גולדען גאלד		
שטק (100 פראנקס)	9	38
נאפאלעאָנס	9	38
דייטשע ריישסבאנקנאטען	57	95
20 מארקשטיקע	11	57
אפסטרייכישע	1	22
לאזע.		
1854-ער 4 פערצענטיגע שטאטסלאָז	123	75
1860-ער „ נאטע	131	75
דעטשע „ אנלעהע	132	75
1864-ער לאָז צו 100 גולדען	173	—
דעטשע „ 50 „	172	—
לאָז רוטענשטיין	29	—
פרוקלאָז	14	—
קיעוס-לאָז	179	—
טאלאָז צו 40 גולדען	41	—
אונגאריש׳ לאָז	104	75
אלגעמיינע אונגאריש׳ לאָז	23	75
ווינדישגרעץ לאָז צו 10 גולדען	16	50
ריאָמיר לאָז „ 20 „	18	90
אגליע לאָז „ 40 „	41	—
מאלאָס לאָז „ 40 „	41	25
ווינדישלאָז „ 10 „	18	—
מאלאָלאָז „ 40 „	50	50
ראָלצבוריע לאָז „ 20 „	22	25
סט. גענעזיס לאָז „ 40 „	47	25

לאָזע.	קו׳	מל׳
מאנטאנווינע לאָז צו 20 גולדען	—	25
פרוקסער לאָז „ 100 „	75	125
דעטשע „ 50 „	—	65
אלדשטיינלאָז „ 20 „	32	25
וויקשטיינערלאָז „ 20 „	—	41
אונגאריש סקענטלאָז צו 100 גולד.	111	75
דעטשע „ 50 גולדען	110	50
וויינער לאָז	118	50
וויינער-פאָזיערע		
אונגאריש אלגעמיינע	110	30
אונגאריש ווינדישגראטזנער	—	95
סטעטטיש׳ באָדענלאָז	—	93
ווינענגרייטש	94	50
נאלציש	97	50
פרוקער	95	50
אונגאריש אויטענאלן-אולקען	125	25
וויינגעקענט אנלאהנונגס-אבליגאציאָנען	—	94
טאלאָזשינע קע אונגאריש׳ מארקע	101	50
דיעקיס צו 5 אונגאריש סקענטע	—	—
דיע אונגאריש׳ הומאניטעטס-אנלעהען צו 5½ סקענטע	—	98
דיע אונגאריש׳ אלגעמיינע מארקע		
קרעדיטאנשטאלט צו 5 אונגאריש		
סקענטע	—	100
דעטשע צו 6 סקענטע	104	50
דיע סעטטער מאָסטענריש׳ לאָזע	102	25
דיע אפטאָלען	86	75
דיע נאָרדבאָהנען	148	—

Eigenthümer u. verantwortlicher Redacteur: M. REIS.

Budapest, 1880. — Druck v. M. Burian, Waitznerboulevard.

דען. דער ריכטער איינעם גאליציאנער דאָרפס אי־בערייכטן זייער מאָיסטעם אין געוויס אי־נער אונטערשטעלונג צום אייגער קינדער־שולע. זיינע מאָיסטעם פראגט דען ריכטער, וויא פיעל דענן דייזער ביי קאָסטן דורפסט? דער ריכטער אנטאָרטעט: „מאָיסטעם! דער ביי קאָסטעם פיעל געלד! ווענן דאס געבירט זייעם צוויעלף עגשטע־עכען זאָלל, זאָ ווירד עס איך פאָלל־לע 2000 גולדען צו שטעהען קאָממען!“ דער קאָזער אבערייכטט דעם בעטשטעלער צוויי טויזענד־גולדען־נאָטען מיט דעם בעמערקען: „גוט! דאָס קאָסטן פיר דאס שולגעלד־ווי טראָגט אָך גערעכן! זעהען זיי נור, דאס דיא קינדער עטוואס אָרדענטליכעם לערנען! ווענן איך הערווירד איינע אנצאהל „געבילדעטער אונטערטאנען“ פרדאלטע, זאָ איזט מיר דיעם מעהר ווערטה אלס 2000 גולדען!“ אין דער טהאט ווירד דאָזער פראגען אויף פאָן דער געוואמעטען בעפאָלקערונג גאליציענס נעכט בלאָס אלס הערווירד, אנדערן אלס לעבעפאָלקער לאנ־דעס־פאטער געלעבט. ווערענד דיינע מאָיסטעם זיינע ריזע אין גאליציען פאָרטזעטצט, בעגאב זיך דער ריכטער דאָזער אם 11. דעצעם ווערדער נאָך דער קרים, אם אין זייעם לוסטשלאָסס לוואָא איפענטהאלט צו נעהמען. דא לעם ער אבער ווירד דאס אמטסבלאטט, דיא פעטערסבורגער צייטונג, בעקאנגט מאכען, דאס געמאָר עס וואנט, אדם אין דען אָרטשאפטען, דיא ער בוי לוואָא פאסירען מוס, איינע בעטשטיגט אדער אין געוויס צו אנ־שטרענגען מיט דער איפשיפט: „דער איזט דאס בעטשלען פערבאָטען!“ אללין וואס אין הארטנע־אָטטענער הייזהערד טהון דאדי, זאָלל אין מאָ־אָרד זיך גיי עריכטען, אין מאָנאָרד מוס שטרעבען, דיא לוידען זייגעם פאָלקעס צו מילדערן. דעם איזט אבער אונמאָגלי, ווענן דער מאָנאָרד עס אוס פאָר־הייען פערבעטען, דאס זייגע אונטערטאנען אדם אין גווזר אבערבייטען. דאדי לייגט דאס גע־הימנס, וועסהאלב אונזער לאָזער פאָן זייגען פאָל־קערן מיט לעבע אומגעבען ווירד. „ווערענד דער ריכטער לאָזער זעלבסט אין זייגעם פאלאסטע זיך נעבט זיבער פרהלט, (לאָזער אלערפאנדער זאָללטע ווירקליך איך אן זייגעם הייזע־וואנען איינע מאָפעל אנברינגען מיט דער איבערשיפט: „דער איזט דאס בעטשלען פערבאָטען! ער ווירד דאנן ערשפאָרען, דעם דורך איינע צייטונג בעקאנגט צו מאכען!)

„(וואָזע נגלדעד־גלדעד פערד־פערד.) זיינ אייגגען טאנען בעשעפטיגען זיך זעממליכע בלעטער דער הייפטשטאדט מיט אי־נער שקאנדאל־אנגעלעגענהייט. דיא אים זאָ בע־דייטעלנדער איזט. אלס עס זיך הערביא אים דיא פערהאנדלונגען פאָן „וואָזע־גלדערן“ האנדעלט, דער זאָגענאנגטע „וואָזעגשטהל“ דעם זעמפלינער קאָמיטאטס ווירד געמעלד בעשלוסס. מיט דען אדם אנפערטרוטען „וואָזע־גלדערן“ איינע אנ־פערהאנדלונג ווירטשאפט געפיהרט צו האָ־בען, אין פאָלגע דעסען גראָסע סוממען פערהלען, עם האנדעלט זיך הערביא טראגעדעם נגכט אים איינען געמעינען דעבטשאדל, זאָנדערן אים איינע אומגעהייר דעם געזעטצעס. „וואָזע־גלדער דורפען געמעלד אין זייגע דעם געזעטצעס נור זאָ פיעלדיג־הען ווערדען, ווענן דאס גוט, איך ווערדע דיא אנ־לייהע אינגאבעלוסט ווירד, דען דרייפאָכען ווערטה דייזער אנלייהע האט, איבערדעם דורפען גלדער נור איך גוטער פערלוסטען ווערדען, איך ווערדע נאָך קייגע אנדערע שולד אינגאבעלוסט איזט. דורך דייזעם געזעטצען וואָללטע מאן בעצייגען, דאס דיא „וואָזע־גלדער פאָלגאָמען“ געזעטצט נור זאָ פיעלדיג־דער זעמפלינער „וואָזע־שטהל“ נאס ערדאָ דיא „וואָזע־גלדער איך איך זאָלכע גוטער. דיא בע־דייטט מיט אנדערען אינגאבעלוסטען“ שולדען בע־לאסטע וואָרען. דא גון דיא „ערסטען אינגאבע־לאנטען“ דאס פאָרבעכ האבען, דיסען דייזע ביי עקסקרעאָגען דיא גוטער אן זיך, ווערדענד דען ארמען „וואָזע־גלדער“ נגכט בלעבע. איך דייזע „וואָזע־גלדער“ מיסמען פאָן „וואָזע־גלדערן“ אין פערלוסט גערארטען. גון דאס דיא דרייגערונג דיא דאנד גנגאמען אונד איינע שטרענגע אונטער־זוכונג אינלייטען לאסען. האפענטליך ווערדען דיא מיטגלייעדער דעם „וואָזע־שטהלעס“ דיא דורך אירהע „גוטעטצעדרייגע פערוואלטונג“ אין דעם פער־לוסט דער „וואָזע־גלדער“ דיא שולד מגאנגען, פער־אורטהיילט ווערדען, דען שאדען צו ערזעטצען.

„(מאדיא ריזיריינג דער „מתים“.) דער פאָרשטאנד דער פעסטער אורגאנלישען פאָרשטטטס־גנעמיינדע האט דען בעשלוס געפאסט, דאס דער פרעדיגער דאס געבעט ביי „הזכרת נשמות“ אם נעכסטען „יום הכפורים“ אין אונגאָ־שער שפראכע זאגען זאָלל. — אן דען אבריגען פרעדיגאנגען ווירד דייזעם „הזכרת נשמות“־געבעט ביי דעם מאָרגען־גאָטטעס־דייגסט (השכמה) אין אונגאריישער, אונד בים מיטטאגס־גאָטטעס־דייגסט אין דייטשער שפראכע געזאגט ווערדען. — דייזער בעשלוס, דער אן אללען צייטונגען פערפענטליכט ווירד, אין אייפערזאָלל „מאָראָזיזען“, זאָ זאָללטען זיא דאך מיט דייזען לעבעליכקייטען דאס גאָטטעס־ווייז אונד דען גאָטטעס־דייגסט פער־שאָנען; אונד דאנן וואָללען זיא דענן מיט דער „הזכרת נשמות“? זיא וואָללען דאך וואָהל ניכט דיא „מתים“ מאָראָזיזען; ווענן מאנכע הייטצ־קאָפפע אונטער דען אונגארן ניכט צופרידען זינד, דאס דיא יודען איך הייטע נאָך דייטש לערנען, זאָ ווערדען זעלבסט דייזע דאך ניכט ווייטען, דאס זיך איך דיא „מתים“ מאָראָזיזען זאָללען! — וואהרליך, ווענן איינצעלנע אים עהרגייץ אדער מאָרע־זוכט זיך אבער קאָפפ אונד דאלז מאָראָזי־זען, זאָ מאגען זיא זיך נאָך הערגענטליכס לעבער־לך מאכען. אללין דיא גראָסטע אזראָעליטישע גמיינדע אונגארנס דארף זיך איינע זאָלכע לעבער־לוכייט נעמעיר צו שולדען קאָממען לאסען. אלס מאן מיט דער איפזהרונג דייטשער גערעכט בע־גאנן, האטטע מאן דיא אויסרעדע, דאס דיא לייטע דיא הערגעאשען געבעטע ניכט פערשטעהען. דייזע איינע בערהמטע שטונד וואר ריכטיג. אין אלס פערשטע־הען ווירקליך נור זעהר ווענגע לייטע אין הערבע־אשעס געבעט־שטיר. אללין וואס קאָממט מאן עטאס ווערדער מיט דעם אנגאָרשען? דאס איזט איינע לעבעליכע מאָרע־זוכט. עס דייסט דאנן נאָר זאָ ווייט קאָממען, דאס מאן דיא „מתים“ מיט איינעם „אזולא“ אונד מיט „אנגאָרשען שטעפלען“ בעשטאטטען ווירד!

„(צו דער סינגאגאגע־אין־הייינג אין שטייגאגע־אין־אגע־אגע־אגע

מיססע. דיא צייט איזט פאראביער. וואָ דיא יודען ביא דאהלען אויך איינע זאלכע רעגערונג „שקלא-וויש" אונטערשטעצען ווידען, פאן דער זיא קיינען נשטען האבען. ווען דיא רעגערונג ביא דען נעכסטען אללגעמיינען וואהלען דיא יידישען וועלער ניכט גענען זיך האבען ווילל, זא מוס זיא יודען לך זיך בעאללען. איין זאלכעס געזעטץ איינצ-ברינגען. וועלכעס דיא גלייכשטעללונג דער יודי-שען קאנפעסיאָן מיט אללען אנדערען קאנפעס-סיאָנען עס צעלע האט. דער באראקטער פאללע יודע איזט נוכט דאמיט צופרידען, דאס ער עמאנ-ציפירט איזט, זאנדערן וויינט איבר פאדערט עס, דאס איך דין גלייבע קיינע צירקומסטאנ-ציפאדרע! — (דיעזע פעראפפענטליכט וועדער דער „פעסטער ללאיד" דען ארטיקעל איינעס רע-דערונגס-בלאטעס. איין וועלכעס איך דאס בע-שטימטעסטע ערקלערונג דער, דאס דיא שאבא-טען דעס פאן אישטיצ גנע-דיעטען וויינע-פיינדליכען פעראיינעס פאן דער דעמעקראטיע גיכטע בעיללונג וואהרען, וועס-אלב דיעזע שאבאטען איך נאר נוכט אונס לעבען טרעטען דיפען. יא, דיעזע אוש-טיצשען שבאטען וואהרען נאר נוכט בוים אנ-נאישען מינסטער אונס איינגעבוכט, כאגנט אזאטט איך נאר נוכט בעשטעטיג ווערען. — זא-מיט וואר אין דיעזער בעציעהונג דער נאמנצ לעדס גענען דיא רעגערונג אין לעדס אונס נוכטס!)

" (מינים טער טרעפפארט אונד דיא יודען) פיר איינען דענגיפיער האט מאן אינזערן קלוב-מיטגליעדער גיך גיזאלטען. אלס ער פאר עטיא 20 יאהרען מיטגליעד דער אינגאישען גולדענטשע-גיזעללשאפט וואר דיא, מיסטע ער איינע אנטישטס-ערגע האלטען. דיעזע גולדענגהיט בע-נישצטע דערר טרעפפארט דאצו, אונס איך דיא יודען לאוצישטיפפען אונד זיא אלס „באראקטער-אונד עהרלאָ" צו בעציעהען. דאמאלס שאן האט דער גונגערער פעריינס-ענגע דאבבעגער לאיד אין סע-גערען אונס „פעסטער ללאיד" איינע ערוויטערונג פע-פפענטליכט, אין דער ער הערען טרעפפארט טיכטיג דען קאפפ גיוואגען. גיר איינעס מוס מאן הערען טרעפפארט ציגעשטעהען: ער איזט נעמליך נוכט פארטיאיש, דא ער פאריטיסס- אונד אריטא-באקטע יודען אין גלייכעס מאסס האבען. ווען ער בעציעלט דעס אבבעגער-סעמינאר דער מערה דער פאריטיסס-פארטיא צוגיגעס, זא וואר דאס גע-יים נוכט אונס פיינדשאפט פיר דיעזע פארטיא, עס האבען דיעס איינען אנגעגען. פאפט קאמען גרוגר. הערר טרעפפארט בעזוטצט בעקאנגנליך איינע זאנדערבארע שיעכע, אינדעם ער זיך גיגען מיט דער אריפפיהרונג „גייער בייטען" בעשעפטיגט, איינע גאנצע ריהיע פאן פיאבפאללען אפפענב-

ליכען געבידען אין דער הייפטשטאדט, וויא אינ-ווערזיטעטס-געבידע, שולהויזע, קינסטלער- הויז אז ז'וו' זיגר דורך הערדן פאן טרעפפארט אייגע-פיהרט וואדען, דא עס זיך גין דאנס אנגעלעגט, דאס דיא פאן פארטשטיטס-פארטיא דיא ערבייאונג איינעס סעמינאר-געבידעס וויינשטע, דיא אראטאָ-דאקטען ערדאר פאן איינעס בייא אבגעהייפט גיכטס ווייסטען וואללטען, זא ענטשטעד זיך הערר טרע-פפארט פיר דיא פארטשטיטס-פארטיא. אונס גיר „בייען" צו קאנגען, הערשטען פיעללייכט דיא אראטאָ-דאקטען דען בייא איינעס „בית המדרש" אדער אי-נער „קלויז" געפפארדיגט. זא ווערדע טרעפפארט מיט גלייכעס איפער איך דיעזען וואנש ערפיללען, אלל דיעס איזט הויר איין אפפענס געהיימניס. דיא פארטשטיטלער זולבסט דערען זיך נוכט איין, דאס זיא מיט דעס סעמינאר-פלאנע דעס האלב גע-זענגט, וויל זיא בייס קלוסס-מיטגליעדער מערה „חן" האבען, אלס עטיא דיא אראטאקטען, דא זיינע אבגיינגע גענען דיא ווערען אבגעזיכטיגט אללגעמיין בעקאנגט איזט. אין דען לעטצטען שאנען האט יג-דאר הערר טרעפפארט זיינע אבגיינגע גענען דיא ווערען נאכען אפפען נעצעיגט. מערערע יידישע שט-דענטען געמליך, וועלכע דיא פיינגיגע אלס פיאפפענ-סאיען אנגעלעגט, בעגיאבטען זיך אינגען בייס קול-טוס-מיטגליעדער אונס אנשטעללונגען אין שאאבטס-שולען, דא האט הערר טרעפפארט דען בישטעל-לערן ערדאר נאכען אפפען ערקלערט: „איך קאנן איהנען, מיינע הערען, קיינע אנשטעללונג צוגיבען, זא לאנגע דיא נאך ווען זיגר!" אבגלייך אללא דיא גלייכשטעללונג דער ווען אין אינגאיר גיגעטצלך איסגעשפאבען איזט אינד אבגלייך דיא שאאבאס-שולען איך פאן דען שטיער-בייטרעגען דער יידי-שען בייטער ערהאלטען ווערען; זא ווילל הערר טרעפפארט יידישע פיאפפעסאיען דעגנאך אן זאל-בען שאאבאס-אנשטאלטען קיינע אנשטעללונג גע-ווערען. הערר טרעפפארט שפיעלט אללא דיא אל-לע איינעס מיספאגרס. דער דען יידישען פיאפפע-סאיען פיר דען אבגיר-טיגען צום בייסטענטיגע איינע אנשטעללונג אלס בעלאהונג אין איסבוכ שטעללט. דאס איזט דאך האכסט טייריג. ווען אין אישטיצ אונס זיינער „הענפיגליכיים קיין גערהיימנס מאכט. זא איזט ער אין פיאאס-מאנן, דער זיך איינע באראבגער לעבגליכיגע עللייכען קאנן, אללין אין מיגסטער. דער עבגיאללס איינע אישטיצישע ראللע שפיעלט, בענעהט הערזוך איינע האנللונג. דיא ער נימטער פיראנטיטען קאנן. אונד אין דעמזולבען איינגעבליקע. אין דעס מאן אונס יסטצ-מיגסטעראס. וויא ווד בעיסס ערגיהנגען, דיא יעטציגען עהיג - פיר העللגיגסס, וועלכע פיר דיא ווען דר קיגער וויא-ען, דורך איינע

„דא האבע איך בעיייס דיא העللפפ דעס שפיעלעס פיר. לאיען; קאמפפ גיאך אונאמגס!"

„דער לייכטגיגע גיאך איזט הייר גבגליבבען; ער איזט פיר פיינגיגע אללגעמפפ. ווהגעס גיר דורך דאס פענגסטער, וויא ער אייך ווענגס שאגען מפפיר דעגיגע אין שפיר-ענגס! אין שאגנס מהיר, אייך דעפפען ריקען ער נוכט מעהר יישען ווידד!"

גיאך עגאמגען וואר וויא בייא אייגנס גישען בעקאנגנ-גען אייגנגעפיפען אונד אגנפפ נאגען פיייא: „אין קאמפפ, דען בעפעהל דעס קאגנגס צו פיגגעהמען, אגס צו הארגן, וועלגען דעגגפפ ער פאן מיר פיעللאגגנס."

הערגאג אלבא וואך אייגען דייבבאהרעדען בליק אייך דען גיאפען אונד אגפפ מיט פעפפער שפיפפע: „דער קאגג האפפפ, איהר ווערדגס קרעפפיג מישווייקען, דייעע רעיאלוציאן איך שיللגען אונד אגיגגג אין דען גיעדעיللאגדען דוייגגד הערגשפפللען."

מישהיג אונד אונגרישאקען אגפפיאיפפעפ גיאך עגאמגס: „הערגאג! איהר ווייפפען עס גור צו גוט, דאס דיא שפאאפפאللפיגען מאגגאיפפפא פאן אפאמא דיא אריגגגג בעיייס הערשפللפפ, בעפאי נאך דיא שפאגיפיגן פאللדאפפן וואריגן, וועللכע יפפפפפ דורך פיגכפ אונד פיגגגגג דער גיפפפפפיר, דורך פיגכפ אונד פיגקען, מעהר שאיגן אللס גיפפפען!"

אלבא וואגגדד בللאס פאר צאגן אונד אגפפ: „איהר וואللפפ מיר הערפפפ צו פיגפפפפגען גיפפען, דאס עס בעפפפגגגגען, וווגגן איך גאר גוכט גקאקפפגגן וועגגגן!"

„נאך ווייللגער איבגللעגגגג מיפפפפ איהר עס וועللפפפ פיגגפפפפגען, דאס עס אייך דאס פאللך בעיוהי-גגגגגדער אונד בעפפוגגפפגגדער גגווגגקפ הפפפפ, ווגגן דער קאגגג וועللפפ אהגג אגמפפ גגקאמפפגן וווגגג. דאס פאللך פיגגגגגגפפ, דאס גגגדגגג אגפللפפגן דעס קאגגגס צו ווהגגגן; גגן אגפפ דיא אגמפפ דא. גוכט אבער ער: מיט פיגקען פפגגגמפפ יפפפפ דאס פאللך דיא גאכגיכפ, דאס אייך דיא גוטפ שפאאפפהאللפפגגן דיא גגדגדגللאגדד פפגللאפפפגגן הפפ. איהר מיפפפפ עס גפפפפפהגגן, דא בגאפפפ דורך איהר אא קللגגגפ, אלס פפאאפפגגגפ בעפפפגגגגגפ דיא דגגגللאגגגגגג